

УДК 811.161.2'243 : 070 : 654.19 : 004(076.5)

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Світлана Дерба

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
кафедра української та російської мов як іноземних
бульвар Т. Шевченка, 14, кімн. 61, 01601 Київ, Україна
тел.: 067 765 87 51
ел. пошта: derbasv2003@ukr.net*

У статті доведено доцільність і продуктивність використання новітніх технологій під час вивчення української мови як іноземної. Розглянуто сучасні мультимедійні засоби навчання, які застосовують у вищих навчальних закладах України, а саме: програмні продукти; електронні підручники і словники; презентації; відео- та аудіоматеріали; ресурси Інтернету та спеціальну апаратуру.

Ключові слова: новітні комп'ютерні технології, мультимедійні засоби, аудіовізуальні засоби навчання, мовленнєва діяльність.

Правильне і системне використання комп'ютерних технологій на заняттях з української мови як іноземної дає можливість збільшити обсяг навчального матеріалу, досягнути вищого рівня володіння українською мовою іноземними студентами.

Запропонована методика навчання української мови як іноземної за допомогою мультимедійних засобів передбачає виконання граматичних вправ, аудіювання, рольової гри, але головно студенти слухають і презентують зміст лінгвокраїнознавчого матеріалу українською мовою в усній формі.

Сучасний розвиток комп'ютерних технологій дає змогу використовувати у процесі навчання мультимедійні курси. Ці засоби, реалізовані на одному технічному пристрої, допомагають відтворювати і синтезувати аудіо (мовлення, музику) та відеоінформацію (анімаційні ролики або стрічки, відеофільми і т. ін.). Такі курси можна використовувати і факультативно з метою повторення та засвоєння матеріалу.

Актуальність запропонованої методики зумовлена її орієнтованістю на застосування сучасних комп'ютерних технологій, які конструктивно відображають взаємозв'язки різного характеру між мовою та мисленням і допомагають іноземним студентам вивчати українську мову. Важливою проблемою є створення різних мультимедійних засобів для навчання української мови як іноземної. Основним джерелом для них є наукові тексти, оскільки саме вони відображають рух, розвиток, зміну знань, їхнє розширення та поглиблення.

Предмет дослідження – формування країномовної компетенції в іноземних студентів за допомогою комп'ютерних технологій. Усі технічні засоби значно змінюють можливості викладача, роблять заняття більш насиченими та ефективними, а тому й продуктивнішими. Мета дослідження – опис країномовних навчальних мультимедійних систем, специфіка яких передбачає опрацювання мовних одиниць у

контексті конкретної комунікативної ситуації. З огляду на це викладач на всіх етапах роботи з лексикою має не стільки звертати увагу студентів на змістовий або формальний бік лексеми, скільки вчити їх оперувати нею відповідно до конкретного комунікативного завдання з дотриманням мовних норм.

Вивчення та відпрацювання лексико-граматичного потенціалу традиційно є головним завданням навчання іноземних мов. Розмовна діяльність – неодмінна умова і важливий критерій вільного володіння нерідною мовою. В. Гумбольдт, Г. Штейнталь, О. Есперсен, Л. Вайсгубер, О. Леонт'єв та ін. визначили мовленнєву діяльність як важливий аспект лінгвістики, без якої не можна розглядати навчальний процес взагалі.

Мовлення спочатку стає засобом засвоєння нового матеріалу, засобом передавання знань, формування особистості. Далі головним стає монологічне мовлення, яке містить не окремі репліки, властиві діалогові, а систему думок мовця, втілених у словесну форму. Монолог вимагає попередньої підготовки, тому викладачеві потрібно стимулювати в іноземних студентів участь у бесідах, обговореннях, виступах, дискусіях. Є різні теорії стосовно того, що саме містить у собі монологічне мовлення, але ми дотримуємось думки Л. Паламар, яка за способом здійснення монологічного мовлення виділяє розповідь, інформацію, міркування, опис [4: 22].

Сьогодні йде пошук різних шляхів, методів, форм автоматизації процесу вивчення мови і розвитку мовлення. Сучасні лінгвісти вважають, що комп'ютеризація навчального процесу у мовознавчій сфері – справа надзвичайно перспективна [2, 5, 6, 8]. Але для цього треба створити певний рівень лінгводидактики, оскільки бракує фахівців, які б володіли знаннями не тільки з лінгвістики, а й з інших сфер (наприклад, кібернетики або статистики).

Таке свідоме бачення справи дає змогу оцінити методи, методики активної нині комп'ютеризації навчального процесу в лінгвістичній галузі. Комп'ютер варто використовувати там, де це допомагає викладачеві організувати творчий процес, спрямований на мовленнєвий розвиток іноземного студента. Мультимедійні засоби мають допомогти викладачеві у визначеній меті практичного курсу «Українська мова як іноземна».

У застосуванні комп'ютерних програм, мультимедійних засобів під час навчання спираються на такі сучасні лінгводидактичні тенденції:

1) психологізацію процесу вивчення української мови: іноземного студента розглядають як мовну особистість, мовця, який включений у реальну систему мовної ситуації, має свою психіку і мету;

2) індивідуалізацію процесу навчання, що передбачає індивідуальну роботу зі студентом. Такий індивідуальний підхід означає обов'язкову лінгвістичну діагностику мовного розвитку студента [6: 104].

Новітні мультимедійні засоби навчання української мови як іноземної можна поділити на чотири групи:

1) автоматизовані освітні системи (комплексні програмно-технічні й навчально-методичні засоби, що забезпечують активну діалогову взаємодію між комп'ютерною системою та студентом);

2) експертні освітні системи (містять знання визначеного предмета і призначені для надання допомоги викладачам у викладанні, а студентам у навчанні);

3) навчальні бази даних, що дають змогу сформувати набір даних для конкретної групи і проводять сортування й оброблення необхідної інформації;

4) освітні комп'ютерні телекомунікаційні мережі.

За функціональним призначенням сучасні комп'ютерні технології навчання мови поділяють на:

- 1) адміністративні (відповідають за автоматизацію процесу навчання);
- 2) демонстраційні;
- 3) діагностичні (визначають рівень підготовки та інтелекту студента);
- 4) ігрові;
- 5) інструментальні (підготовка навчального матеріалу);
- 6) інформаційно-довідкові;
- 7) контрольні (перевірка засвоєного матеріалу);
- 8) навчальні (надають інформацію);
- 9) предметно-орієнтовані (призначені для імітаційного моделювання);
- 10) тренувальні (тренажери);

Використання сучасних програмних засобів навчання значно поліпшує якість подання матеріалу на занятті й ефективність його засвоєння студентами. До таких **мультимедійних засобів** належать: програмні (Software); електронні підручники, словники, енциклопедії, презентації; відео- та аудіоматеріали; ресурси Інтернету; апаратура, проектор, інтерактивна дошка. Більшість студентів користуються електронними словниками. Власне, в Україні вже накопичено чималий досвід роботи в комп'ютерній лексикографії. Це стосується, по-перше, переведення в електронний формат паперових словників, які уклали науковці, створення на їхній основі словниківорієнтованих баз даних різної структури та призначення і, по-друге, розроблення відповідного поняттєвого та процедурного апарату, лінгвістичних алгоритмів та процесорів для конструювання сучасних комп'ютерних словників.

Мультимедійні технології навчання – це різновид комп'ютерних технологій, які об'єднують у собі традиційну статичну візуальну інформацію (текст, графіку) і динамічну інформацію (вимову, музику, відео, анімацію), що зумовлює одночасний вплив на зорову і слухову пам'ять студентів-іноземців. Залучення таких технологій у навчальний процес поліпшує якість презентації навчального матеріалу та ефективність його засвоєння студентами, збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення української мови. Суто навчальні програми на зразок „прочитайте на екрані текст, запам'ятайте слова” не є ефективним навчальним засобом. Комп'ютерні засоби не можна також використовувати як самовчитель для іноземного студента. У цьому разі вилучається з навчального процесу засвоєння розмовної мови, оволодіння вимовою, інтонацією та іншими компонентами української фонетики, а це є найважливішим для іноземного студента, який приїхав в Україну навчатися. Але не треба забувати, що застосування сучасних мультимедійних технологій у студентській аудиторії має лише допоміжний характер, а головну роботу проводить все ж таки викладач.

Навчання української мови за допомогою викладача знімає проблеми освоєння фонетики, контролю за правильністю засвоєння мовного матеріалу, крім того, дисциплінує студентів. Комп'ютерні програми можуть становити самостійні навчальні посібники або додаток до навчального підручника. Саме комп'ютерні програми дають змогу здійснити презентацію навчального матеріалу, його закріплення у різноманітних вправах, контроль його засвоєння, оцінку і виправлення помилок. Крім того, вони містять довідкову інформацію, яка у разі потреби допоможе студентам при виконанні завдання (граматичні довідники і словники).

Сучасні комп'ютерні програми навчають студентів аудіювання, читання, письма і навіть вимови [1: 276].

Зауважимо, що ефективність презентації або відеоінформації у вивченні української мови як іноземної ґрунтується на зверненні до зорових образів. Ця форма є вигіднішою для сприйняття нового матеріалу, адже зоровий образ активізує пам'ять та уяву, безпосередньо пов'язує лексику нерідної мови з предметами, явищами дійсності та сприяє розвитку мислення українською мовою. Крім того, вивчення української мови як іноземної є ефективним лише тоді, коли воно спрямоване на вивчення культури та цивілізацій, що відображені у певній лінгвістичній системі. Вивчати мову треба із залученням відомостей культури, історії. Навчальні комплекси з української мови як іноземної мусять надавати лінгвокраїнознавчу інформацію [8: 124]. Вивчення української мови іноземними студентами треба супроводжувати вивченням географії України, її культури, етнографії, історії, суспільної та державної структури, економіки, політики, філософії та інших наук. Нині такі курси активно створюють в Україні.

Зокрема, для вивчення культурно-історичної спадщини країни (наприклад, архітектурних пам'яток) можна застосовувати мультимедійні технології. Мета такої роботи – використання інформаційної технології для подання текстової та візуальної інформації про пам'ятки культури, визначення оптимальності засобів графічної інформації для вивчення культури й історії українського народу і знайомства з архітектурою України.

Численні розробки баз даних містять графічну та текстову інформацію. Вони дають можливість:

- 1) використовувати спеціальні пристрої вводу – виводу (сканер, планшет та ін.);
- 2) обробляти дані, які мають складну багаторівневу структуру;
- 3) здійснювати складну та різнобічну обробку зображень: маніпулювання

окремими фрагментами, відшукування та модифікування об'єктів, виконання над зображеннями операцій на зразок фільтрації, корекції характеристик яскравості та геометричної побудови.

Проведення практичних занять з української мови як іноземної із застосуванням мультимедійних технологій дає змогу:

- здійснювати введення та збереження графічної інформації; переглядати усі об'єкти, які є на екрані комп'ютера;
- переглядати фотографії архітектурних пам'яток у звичайному режимі або в автоматичному режимі як фільм;
- вибирати окремий об'єкт та докладніше знайомитись з його елементами;
- робити графічні взаємопов'язані зображення;
- користуватися на екрані одночасно графічною та текстовою інформаціями;
- у будь-якому графічному редакторі зі студентами робити чорно-білі фото кольоровими [8: 127].

Робота з такими базами даних стимулюватиме мовленнєву діяльність іноземних студентів. Сьогодні створено бази даних „Стародавній Київ” та „Знищені пам'ятки Києва” (автори В.М. Бондаровська, В.Е. Шевченко які містять у собі карту Києва із зображеними на ній пам'ятками історії, культури та архітектури, історичні описи цих пам'яток.

Аудіовізуальні засоби навчання – це посібники, які розраховані на зорове, слухове чи зорово-слухове сприйняття. Вони можуть бути навчальними, тобто містити оброблений матеріал, спеціально призначений для використання на заняттях

з мови (навчальні фільми, кінофільми, ситуативні малюнки, презентації та ін.), і ненавчальними (художні фільми, ілюстрації, натуральні об'єкти, спеціально для занять з мови не призначені).

Застосування мультимедійних засобів дає змогу інтенсифікувати навчальний процес, внести на заняття елементи різноманіття і розваг завдяки виразності зорово-слухових образів, пізнавальної цінності навчального матеріалу, можливості здійснення навчання з урахуванням індивідуальних особливостей іноземних студентів [3: 43].

Аудіовізуальні засоби поділяють на такі групи:

- 1) слухові засоби (фонограми) – звучання мовлення, запис, радіопроеграми;
- 2) зорово-слухові засоби (відеофонограми) – кінофільми, відеофільми, комп'ютерні програми;
- 3) зорові засоби (відеограми) – предмети, дії, навчальні малюнки, таблиці, фотографії, неозвучені кінофільми, схеми, друкований текст.

Відеозапис дає можливість показати у зручний для студентів час передачу чи її фрагмент. Вищі навчальні заклади України сьогодні створюють власні відеотеки.

Нині широко використовують відеофільми для вивчення української мови як іноземної. Є низка технологій навчання з використанням відеофільмів.

У використанні відеофільмів на практичних заняттях з української мови як іноземної ми виділяємо декілька етапів:

1. Підготовчий етап. Викладач повідомляє студентів про тему фільму, мету його перегляду, семантизує ключову лексику і проводить лінгвокраїнознавчу роботу, іноді може запропонувати уривки сценарію.

2. Перегляд. Викладач дає можливість студентам зрозуміти основний зміст відеофільму. Після перегляду викладач перевіряє ступінь розуміння фільму й обговорює його зміст зі студентами. Якщо виникають проблеми, то викладач пропонує переглянути фільм ще раз. При цьому варто зупинити перегляд і коментувати події або мовний матеріал. Після цього викладач перевіряє розуміння деталей відеофільму.

3. Завершальний етап. Цей етап містить різні види робіт: бесіду за фільмом; його озвучування студентами; переказ від свого імені або від імені одного з персонажів; складання власних діалогів, розповідей, пов'язаних зі змістом; вивчення ролей і відтворення окремих епізодів фільму; написання твору за темою відеофільму.

Отже, застосування новітніх мультимедійних засобів на практичних заняттях з української мови як іноземної дає змогу збільшити обсяг засвоєної інформації, подати аудіо- і відеоінформацію. І що більше чинників навчання української мови в іноземній аудиторії буде враховано (можливість сучасної техніки, добір новітніх технологій, специфіка національної належності студентів, психологічний вплив, відбір матеріалу та ін.), то кращим буде кінцевий результат навчання.

1. Капитонова Т. И. Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Т. И. Капитонова, Л. В. Московкин, А. Н. Щукин ; под ред. А. Н. Щукина. – М. : Рус. яз. Курсы, 2008. – 312 с.
2. Литвинюк О. Про новітні технології викладання іноземних мов / О. Литвинюк // Українська мова як іноземна : Проблеми методики викладання : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. , вересень 1993, Ялта ; упоряд. І. Осташ, М. Гримиш. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 117–124.

3. Методика преподавания русского языка как иностранного для зарубежных филологов-русистов (включенное обучение) / под ред. А. Н. Щукина. – М. : Рус. яз., 1990. – 231 с.
4. Паламар Л. Комплексний підхід до розвитку мовленнєвої діяльності іноземних студентів / Л. Паламар // Українська мова як іноземна : Проблеми методики викладання: зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., вересень 1993, Ялта ; упоряд. І. Осташ, М. Гримич. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 20–28.
5. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика : учеб. пособ. – 4-е изд, стереотип. – М. : КомКнига, 2005. – 368 с.
6. Різун В. Новітні програми з діагностики та розвитку мовлення / В. Різун // Українська мова як іноземна : Проблеми методики викладання : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., вересень 1993, Ялта; упоряд. І. Осташ, М. Гримич. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 103–106.
7. Чезганов С. Лексикографічні аспекти у викладанні української мови як іноземної / С. Чезганов // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. Вип. VI / відп. ред. Л. О. Симоненко. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 431–434.
8. Шевченко В. Вивчення української мови, культури, цивілізації за допомогою комп'ютерної технології / В. Шевченко // Українська мова як іноземна : Проблеми методики викладання : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., вересень 1993, Ялта ; упоряд. І. Осташ, М. Гримич. – Львів : Каменяр, 1994. – С. 124–131.

USING OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES ON LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE FOR FOREIGN STUDENTS

Svitlana Derba

Using of modern computer technologies is very productive on lessons of Ukrainian language for foreign students. Different multimedia tools are using now in academies: for example, programs, electronic primers and vocabularies, presentations, video and audio sources, Internet, gear.

Key words: modern computer technologies, multimedia tools, audiovisual tools, speaking activity.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Светлана Дерба

В статье доказано продуктивность использования современных технологий при обучении украинского языка как иностранного. Рассмотрены мультимедийные средства изучения языка, которые используются в высших учебных заведениях Украины, а именно: программные продукты; электронные учебники и словари; презентации; видео- и аудиоматериалы; ресурсы Интернета и специальная аппаратура.

Ключевые слова: современные компьютерные технологии, мультимедийные средства, аудиовизуальные средства обучения; речевая деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 12.03.2011

Прийнята до друку 2.04.2011